

diante illo esset propinquus, vel distans ab aliis corporibus. Deinde probo, non esse necessariam talem unionem in Angelo, vel in corpore: quia si duo corpora in eodem spatio extensa, et modo quantitativo divina virtute penetrentur, habent mutuam præsentiam realem cum indistantia substantiarum, et quantitatum sine speciali modo unionis alterius ad alterum, vel e converso; ergo ad hanc præsentiam sufficit ex parte uniuscujusque extremi proprius modus ubicationis in tali spatio, qui modus in unoquoque corpore est absolutus respectu alterius, et ab illo independens, in quo differt a proprio modo unionis; ergo idem modus mutæ præsentiae inter Angelum, et corpus sufficere potest. Respondent, aliam esse rationem in spiritu, quam in corpore. Sed hactenus illam non reperi, nec ab ipsis traditam inveniri. Nam quæ interdum insinuat de distantiam ad centrum, et polos mundi, nimirum Angelum in sua substantia esse incapacem ejus, falsum est, et plura absurda ex illo sequuntur, ut paulo post dicam, et ex dicendis de motu Angelorum evidentius constabit.

7. *Impugnatur quarto.* — Quarto id recte confutatur: nam Deus est summus spiritus, et nihilominus est intime in corporibus per talem præsentiam sine ullo modo formalis unionis, vel ex parte Dei, vel ex parte corporis; ergo etiam Angelus poterit habere realem præsentiam ad corpus sine unione. Antecedens si bene intelligatur est certissimum. Consulto non locus sum de unione formali, quia, ut supra dixi, Deus necessario esse debet per operationem in re in qua est per præsentiam: at illa dici potest unio effectiva, non formalis. Nec hanc secum affert operatio. Nam licet cum operatione necessario sit conjuncta existentia in re per præsentiam, quæ est distincta ab existentia in re per operationem, nihilominus nullam formalem unionem includit. Quia nec ex parte Dei talis modus unionis insurgere potest, alias mutaretur Deus, nec ex parte corporis, quia non est naturaliter capax talis unionis distinctæ a dependentia in genere causæ efficientis, ut per se clarum est. Prima vero consequentia probatur, quia nulla ratio specialis in spiritu creato addi potest. Quamvis enim in multis differat ab increato, illæ differentiae huic causæ non inserviunt.

8. *Progreditur ipsa quarta impugnatio.* — Prima enim, et præcipua differentia dari potest, quod Deus est immutabilis, et ita per suam substantiam sine modo addito est præsens omnibus corporibus, Angelus vero est

mutabilis, et capax novi modi, et illo indiget, ut sit præsens. Ex hac vero differentia solum concluditur in spiritu creato requiri novum modum, Ubi substantiæ additum, non tamen probatur, requiri novum modum unionis. Unde consequentia suam vim retinet: nam si spiritus increatus est præsens corpori sine unione, cur non poterit esse creatus? Alia differentia esse potest, quia Deus est immensus, et non Angelus. Sed hoc in idem redit, quia existentia Angeli in loco est quædam participatio præsentiae Dei cum imperfectione limitationis, et compositionis, et mutationis ratione modi supra additi, nihilominus tamen sicut præsentia illa, quæ participatur, est sine unione, ita participatio ipsa optime intelligi potest, et debet per solam creatam præsentiam, sine modo unionis. Tertia differentia cogitari potest, quia Deus fit præsens rebus per rerum mutationem, non sui, Angelus vero acquirit præsentiam per suam mutationem. Sed imprimis hoc etiam in idem redit, ideo enim id contingit, quia ex parte ipsius supponitur immensitas, in Angelo autem fit per mutationem, quia non est immensus, inde autem non sequitur, quod illa mutatio requirat modum unionis distinctum a modo ubicationis. Deinde addo, non semper requiri mutationem ex parte Angeli: nam si Angelus sit in aliquo corpore, et, illo ablato, alio loco illius in eodem situ substituatur, incipiet Angelus esse in posteriori corpore sine sui mutatione. Nam quod illa corporum mutatio fieri possit sine mutatione Angeli, mihi evidentissimum videtur, sicut in capite secundo probatum est.

9. *Impugnatur quinto prædicta sententia.* — Unde possumus argumentari quinto, deducendo contrarium ex dicta sententia tanquam inconveniens. Sequitur enim ex illa opinione, quando Angelus est in uno loco pleno aere, non posse inde aerem expelli, in locum ejus aqua, verbi gratia, introducta, quin Angelus vel simul feratur cum aere, vel mutetur in seipso in aliquo modo sibi intrinseco. Consequens autem contra omnem rationem videtur; ergo. Sequela manifesta est, quia si aer mutetur hinc, et Angelus non comitetur illum, dissolvetur unio, et sic mutabitur Angelus in modo unionis, quia non potest manere ad corpus jam distans, ergo, ut non dissolvatur unio, necesse est, ut et Angelus cum corpore feratur, sive dicatur per se, sive per accidens moveri, quod postea videbimus; ergo alterum ex illis duobus necessario sequitur. Quod autem neutrum cum ratione asseratur, probatur, quia

aqua, verbi gratia, expellens hunc aerem non habet vim ad faciendam mutationem in Angelo: et fieri potest, ut Angelus illam facere, quid enim repugnat? ergo non est unde necessario sequatur talis mutatio.

10. *Effugium.* — *Destruiitur.* — *Evasio alia.* — *Refellitur.* — Dices sequi ex vi unionis, nam ex ipso quod Angelus vult non relinquere unionem, cogitur comitari aerem. Sed contra: nam potius inde sequeretur, aquam non posse in hoc casu expellere aerem ab hoc loco, resistente voluntate Angeli, nam hæc efficacior est ad continendum aerem in tali loco, quam aqua ad expellendum illum. Suppono enim, Angelum velle permanere hic, id est, in hac distantia, quam habet a centro, et polis mundi sine ulla mutatione in se facta, quod juxta illam sententiam fieri non potest sine continentia aeris in illo loco. Solum video dici posse talem voluntatem repugnantiam involvere, quia repugnat Angelum permanere hic, id est, in hac distantia, moto aere, et non facta mutatione in Angelo. Sed hoc gratis dici videtur, et peti principium, quia et nulla ratio repugnantiae in illis terminis ostendi potest, et licet talis esset, non sequitur Angelum velle, ut sint simul ea, quæ repugnant, sed potius velle resistere alteri motori extrinseco, ne aerem inde pellat. Atque recte sequitur, non posse aerem inde moveri per impetum aquæ existente in Angelo tali voluntate.

11. *Superioris argumenti confirmatio.* — Et potest hoc ita confirmari: nam sequitur ex illa opinione, posse hominem, verbi gratia, aut aliud corporale movens intrinsece mutare Angelum, vel localiter movere saltem per accidens ipso nolente, vel saltem non volente: hoc autem satis absurdum, et incredibile per se apparet. Sequela patet, quia postquam Angelus voluntarie se univit corpori, manebit unitus, licet ab illa voluntate cesset; ergo illo posito, si tunc homo moveat, verbi gratia, lapidem, cui Angelus se applicuit, et univit, vel dissolvat unionem cum Angelo, et sic mutabit illum cum lapide, atque ita movebit illum localiter, saltem per accidens, sine consensu voluntatis ejus.

12. *Impugnatur sexto.* — *Modus præsentiae et unionis ex natura rei distinguitur.* — Sexto argumentor, quia modus præsentiae, seu ubicationis, et modus unionis ex natura rei, distincti sunt, et modus præsentiae ex natura rei est prior, modus vero unionis posterior, qui absque illo priori esse non potest, quamvis e contrario prior esse possit sine posteriori: Sed

in Angelis necessarius est prior modus præsentiae absolutus ab unione, ut in capite secundo ostensum est; ergo superflue additur posterior, tum quia sine illo sufficienter salvantur omnia, quæ de loco et motu Angelorum ex Scriptura, Patribus, aut rationis discursu colligere possumus, ut jam ex parte ostensum est, et plenius ex dicendis patebit: tum etiam, quia rationes factæ sufficienter improbant illum modum, et nulla utilitas illius ostenditur, ut solvendo rationes contrarias patebit. Consequentia ergo cum minori probata sunt. Major etiam ex parte probata est in corporibus se penetrantibus: nam in eis est præsentia mutua sine unione, quod est sufficiens indicium distinctionis, vel prioritatis, saltem in subsistendi consequentia. Imo suo modo idem invenitur in duobus cælis, verbi gratia, contiguis, nam sunt sibi præsentia quoad mutuum contactum, et maximam naturalem propinquitatem sine vera unione physica inter se. At vero e contrario nunquam invenientur duo corpora, vel duæ res inter se physice unitæ, quin sint etiam indistantes, et mutuo inter se sufficienter præsentia. Nam sicut ad agendum sufficiens approximatio est necessaria conditio, et ideo inter agens, et passum creata ordine saltem naturæ supponenda est, ita multo magis unio realis quæ magis intrinseca est, intimam præsentiam localem præsupponit.

13. *Id declaratur in anima rationali.* — Declaratur hoc maxime in anima rationali corpus informante: nam in ea est modus unionis, ut nunc suppono. Deinde est etiam modus fundans relationem propinquitatis distinctus ab unione, et separabilis ab illo; ergo etiam in re spirituali illa duo distincta sunt. Antecedens probatur primo. Quia in instante generationis hominis prius natura creatur anima, quam corpori uniatur; ergo prius etiam natura fit modus præsentiae in anima concomitanter cum creatione, quam fiat unio animæ ad corpus. Probatur consequentia, primo quia facta creatione animæ in illo instante posset Deus non efficere unionem, et tunc maneret anima creata hic, et intra corpus, et non illi unita. Secundo quia ex vi talis creationis anima illa est, ut ita dicam, sufficienter approximata, ut huic corpori possit uniri, et non ita fit propinqua aliis corporibus, ut videtur per se manifestum. Illam autem propinquitatem habet ratione præsentiae substantialis, quam habet ad tale corpus; ergo est aliquid distinctum ab unione. Tertio, quia dissoluta unione, posset Deus facere, ut anima non mutaretur localiter,

quid enim repugnat? Nam similiter potest animam separatam alibi jam existentem præsentem facere corpori sine formali unione, sicut Samuel in forma visibili Sauli apparuit, et Moyses similiter apparuit in transfiguratione Domini. Nec potest cum probabilitate dici illas animas non fuisse realiter, et substantialiter præsentem, ubi visibiliter apparebant, quia id valde repugnat proprietati illorum verborum, *Et apparuerunt illis Moyses, et Elias*, et similia. Neque enim fingi potest, quod habuerint aliam unionem physicam ad illa corpora, in quibus apparebant, quamvis illa substantialiter non formarent, quia nec anima est capax talis unionis, nec illa est necessaria, imo vero neque intelligibilis est. Denique quando totus homo mutat locum, etiam anima mutat propinquitatem, vel indistantiam ad alia corpora; ergo mutat suum Ubi, seu localem præsentiam, quam prius habebat in tali spatio, et respectu centri, et polorum mundi, et non mutat modum unionis; ergo signum est, modum præsentiae esse distinctum a modo unionis, et de esse magis absolutum, ac proinde esse posse sine unione; ergo frustra fingitur in Angelis talis unio ultra substantialem præsentiam.

14. *Ad fundamentum contrariae sententiae in num. 2.* — *Ad primam rationem contrariam eodem numero.* — *Ad secundam.* — *Ad tertiam.* Fundamentum contrariae sententiae solum probat Angelum non esse in loco sine aliquo modo superaddito substantiae ejus; non tamen probat illum esse modum unionis. Unde cum addit non posse esse alium facile negatur: quia ipsum Ubi angelicum est modus substantiae ejus, et non est modus unionis, ut probatum est. Imo cum assumitur illa unionem esse possibilem: esto id concederetur, nihil posset inferri, quia oporteret ejus necessitatem probare, quae certe nulla est. Addo vero falsam esse assumptionem, nam censeo illam unionem esse impossibilem, saltem per naturalem potentiam creaturae, et ordinariam Dei, quidquid de potentia absoluta disputari possit. Quod autem ibi addebatur de distantia spiritus a corporibus, statim examinabimus, quale sit. Denique utilitates, quae in dicta sententia considerantur, nihil probabilitatis, vel credibilitatis illi adjungunt. Nam prima tantum abest, quod sit utilitas, vel potius inconueniens a nobis reputetur, et ita posset argumentum retorqueri, quia absurdum reputamus dicere, Angelum intra mundum existentem posse nullibi esse, id est, in nullo certo, ac definito mundi loco, ut su-

pra ostensum est, et iterum postea videbimus. Secundum vero punctum de mundi transitu ab extremo ad extremum sine existentia in medio, dubium est, tamen licet id admittatur, dicimus sine dicta unione posse optime saluari, ut infra videbimus. Quod si forte non posset defendi ille transitus sine modo unionis: potius esset negandus talis transitus, quia nulla ratione ostenditur necessarius, quam admitenda unio, quae multum rationi repugnat. Denique quod ultimo loco ponitur de præsentia Angeli in majori, vel minori loco, per modum ubicationis, sufficientissime declaratur, ut in superioribus visum, et iterum in sequentibus occurret.

CAPUT VII.

PER QUID TANDEM ANGELUS SIT IN LOCO EXTRINSECO.

1. *Vera conclusio.* — Superest, ut in hoc puncto nostram sententiam proponamus. Dicimus ergo, Angelum esse in loco per solam præsentiam substantiae suae indistantis a corpore, in quo esse dicitur, ac proinde denominationem hanc essendi in loco ex parte Angeli solum dicere intrinsecum modum præsentiae, seu Ubi, quod supra capite secundo explicuimus: connotare autem coexistentiam corporis in eodem situ seu spatio, in quo Angelus præsens existit. Hanc sententiam inter Scholasticos, clarius explicuit Richardus in 1, dist. 37, art. 2, quæst. 1, ubi dicit, rationem formalem applicationis Angeli ad locum esse simultatem ejus cum loco, vel cum re in loco existente. Et in solut. argum. idem repetit, et magis declarat. Et ex modernis eam optime declarat, et defendit Pesantius, et eam tribuit Alensi, 2 p., quæst. 32, memb. 1, et Henrico, quodl. 2, quæst. 9, et quodl. 4, quæst. 17, et aliis scholasticis asserentibus, Angelum esse in loco per suam substantiam: et merito, nam isti non excludunt modum præsentiae ubicationis, ut in capite secundo explicavi, sed excludunt operationem, et quidquid ei simile cogitatur, aut petitur ultra dictam præsentiam. Et eandem defendit cum magna exaggeratione Daniel Malonius in 2, dist. 8, disp. 9, sect. 2 et 3, cum his, quae addit in quarto ubi respondendo ad primam quæstiunculam aperte dicit, eo ipso quod Angelus habet suum Ubi spirituale, simul cum Ubi alicujus corporis esse ibi in loco definitive. Et pro eadem sententia merito allegari potest Hugo de sancto Victore, lib. de

Sacrament., part. 3, cap. 18, dicens: *Angelum esse in loco, quoniam alicubi præsens cernitur, et esse localem, quoniam cum sit alicubi, non ubique invenitur.* Inferius autem ait, *Spiritum esse localem, quoniam in loco per præsentiam naturæ, et operationis concluditur.* Verumtamen non adjungit operationem, quia sit necessaria ad præsentiam, per quam jam dixerat Angelum esse in loco, sed quia ex limitata operatione colligitur Angelum esse naturæ finitæ, et postulantis præsentiam definitam, nam per hoc declarat, Angelum esse localem.

2. *Probatur primo.* — *Secundo.* — *Duplex denominatio ex loco.* — *Ostenditur primam competere Angelo.* — Potest autem hæc sententia persuaderi primo a sufficienti partium enumeratione, quia nihil aliud invenitur necessarium, ut Angelus alicubi, seu in aliquo loco esse dicatur, ut probatum est excludendo omnia alia, quae in Angelo, vel extra Angelum, præter ea, quae diximus, necessaria esse dicuntur, vel certe cogitari possunt. Secundo directe ostenditur hoc sufficere, quia in his locutionibus per quas, et Scriptura sacra, et omnes communi sermone dicimus Angelum esse alicubi vel hic, aut alibi, duplex denominatio ipsius Angeli considerari potest: una est intrinseca et adhærens Angelo, quamdiu ipse in se non mutatur, alia est extrinseca, qualis esse solet, quae ab extrinseco loco sumitur. Sed ad utramque denominationem sufficit Ubi angelicum, connotando simultatem, seu propinquitatem alicujus corporis; ergo hæc sufficiunt ad rationem formalem constituentem Angelum in aliquo loco. Major ex dictis in secundo capite, et in discursu istius est satis manifesta, et per proportionem ad Ubi, et locum corporeum facile intelligi ac persuaderi potest. Minor autem ostenditur quoad priorem partem, quia Angelus dicitur esse hic, vel alibi intrinsece ab illo modo intrinsece præsentiae, quem in capite secundo declaravimus: nec ulla alia denominatio intrinseca ex vi existentiae in loco illi convenit; ergo ad hanc denominationem sufficit ille modus, qui in Angelo est spiritualis, et a corpore per se non pendens.

3. *Ostenditur competere quoque secundam.* — *Declaratur in rebus corporis.* — *Item in præsentia Christi Domini in hostia consecrata.* — Altera vero pars facile probatur, quia ad illam denominationem extrinsecam sufficit coexistentia, et simultas corporis, et Angeli secundum intimam realem præsentiam. Quod potest exemplis declarari: nam Deus est per præsentiam in rebus, quas per potentiam creat, illum

autem esse in rebus, Deo solum addit denominationem extrinsecam: nam ob hanc causam sine sui mutatione cœpit esse in illis. Quae denominatio formaliter, et per se non fundatur in operatione, sed in intima præsentia et simultate, quam habet Deus cum omni re quam creat. Declaratur etiam in corporibus: nam si ab aqua in vase contenta Deus auferret quantitatem, conservando substantiam localiter immotam, substantia aquae maneret intra latera vasis, et quasi penetrative cum aere, qui spatium illud replere posset, et tunc per denominationem extrinsecam diceretur substantia aquae esse in illo aere, vel in loco ejus, scilicet, in vase, et ad illam sufficeret intima præsentia, seu indistantia inter substantiam aquae et aërem, aut vas. Item in Eucharistia Christi corpus vere dicitur esse in hostia consecrata, et in loco ejus, et sub illis speciebus, solum quia ibi habet præsentiam substantialem per intrinsecum modum suum indistantem ab Ubi specierum, et intime simul cum illis. Neque inter corpus Christi et species, alia unio formalis vel physica intervenit, ut suo loco ostendi, et ex dictis contra præcedentem opinionem satis confirmatur: nam est eadem proportionalis ratio. Quamvis autem probabile sit, esse aliquam mutuam efficientiam inter corpus Christi et species, non est tamen ratio formalis essendi ibi, nec ad hanc denominationem corporis Christi erat per se necessaria. Unde quia Christus est ad modum rei spiritualis, optimum inde argumentum sumitur ad similem denominationem in Angelo explicandam.

4. *Probatur tertio posita conclusio.* — Denique confirmatur, quia nulla est ratio cur illa propinquitas et simultas ad hujusmodi denominationem non sufficiant. Nam in corporibus propinquitas, et indistantia inter ultimos terminos, seu superficies sufficit, ut unum dicatur esse in alio: cur ergo intima præsentia Angeli ad corpus, non sufficit, ut dicatur esse in illo? Dices non videri satis, quia illud *esse in*, alium respectum præter præsentiam significare videtur, sicut in loco corporali addit relationem continentis. Respondetur hanc denominationem non debere cogitari omnino similem, et ejusdem rationis in Angelo et in corpore, quandoquidem media quantitate, et ad modum ejus in loco existit. Nam in multis est dissimilitudo, ob quam dicunt Patres esse in loco abusive vel æquivoce. Igitur in Angelis *illud esse in corpore*, præter intrinsecum Ubi angelicum, solum denotat terminum relationis præsentiae existentis in Angelo: ad quam relationem et terminum